

ΤΙΝΑ ΓΕΩΡΓΙΟΥ

Σχεδιαγράμματα

Αρχαίας Ιστορίας

ΠΡΟΪΣΤΟΡΙΑ

Κεφάλαιο Α'

Η εποχή του λίθου

Προϊστορία: πριν την εμφάνιση των πρώτων γραπτών πηγών

Διαίρεση της Προϊστορίας:

- ※ Εποχή του **λίθου**
  - Παλαιολιθική εποχή
  - Μεσολιθική εποχή (ως το 6500 π.Χ.)
  - Νεολιθική εποχή (ως το 3000 π.Χ.)

- ※ Εποχή του **χαλκού** → (3000 π.Χ. - 1100 π. Χ.)

Η παλαιολιθική και η μεσολιθική εποχή

Πρώτη εμφάνιση του ανθρώπου στη γη.

- Ικανός άνθρωπος (homo habilis)
- Όρθιος άνθρωπος (homo erectus)
- Έμφρων άνθρωπος (homo sapiens)
- Σοφότετος άνθρωπος (homo sapiens sapiens)

Παλαιολιθική εποχή

Πρώιμη Παλαιολιθική Περίοδος (2.500.000 - 200.000 π.Χ)	Ικανός άνθρωπος Όρθιος άνθρωπος	Κροκάλες Χειροπελέκεις
Μέση Παλαιολιθική Περίοδος (200.000 - 35.000 π.Χ.)	Έμφρων (σοφός) άνθρωπος	Αιχμές Ξέστρα
Ύστερη Παλαιολιθική Περίοδος (35.000 - 6.500 π.Χ.)	Σοφότατος άνθρωπος	Λεπίδες Ξέστρα Γλυφίδες Οστέινα εργαλεία

1) Η ζωή του ανθρώπου κατά την Παλαιολιθική και Μεσολιθική Εποχή (2.500.000 π.Χ. - 6.500 π.Χ.)

- ◇ Κυνηγός και τροφοσυλλέκτης- αλιεύς : μαμούθ, τάρανδοι, αντιλόπες, αιγαγροί, βόδια, ελάφια, ίπποι, καρποί
- ◇ κατεργάζεται οστά, κέρατα, λίθους
- ◇ ντύνεται με δέρματα ζώων
- ◇ θάβει τους νεκρούς του

Στην Ελλάδα: Θεσσαλία, Μακεδονία, Αργολίδα, Κέρκυρα κλπ

2) Η τέχνη

- ◇ Ζωγραφικές παραστάσεις
- ◇ Αγαλματίδια από πηλό, κόκκαλο ή λίθο
- ◇ Κοσμήματα
- ◇ Σπηλαιογραφίες (μαγική ή συμβολική σημασία)

Η Νεολιθική εποχή

1) Η ζωή του ανθρώπου κατά τη Νεολιθική εποχή (6500 - 3000 π.Χ.)

Γεωργός και κτηνοτρόφος (δημητριακά)

- ★ Μόνιμη εγκατάσταση - οικισμοί (τεχνίτες)
- ★ Απασχόληση: γεωργία και κτηνοτροφία (μαλλί)
- ★ Κεραμική (αποθήκευση προϊόντων)

Εύφορη (γόνιμη) ημισέληνος [lentille fertile]:

- Μεσοποταμία
- Παλαιστίνη (Γη Χαναάν, Φοινίκη)
- Αίγυπτος

Ανταλλαγή προϊόντων - Οικιακή οικονομία

2) Η Νεολιθική Εποχή στην Ελλάδα

- ★ Τούμπα, Μαγούλα
- ★ Επίπεδος οικισμός
- ★ Λιμναίος οικισμός (Δισπηλιό Καστοριάς)

Στη Βόρειο Ελλάδα βρέθηκαν σπίτια από κλαριά και λάσπη, ενώ στη Θεσσαλία, Νότιο Ελλάδα και νησιά Αιγαίου σπίτια από ντόπιες πέτρες.

- **Γεωργοκτηνοτροφία:** Δημητριακά, όσπρια, αιγοπρόβατα, βοοειδή, χοίροι

- **Αντικείμενα οικιακής χρήσης:** κεραμικά, λίθινα, οστέινα

- Κοινότητα

- Ταφή νεκρών

- Πήλινα αγγεία ψημμένα - διακόσμηση

- Πήλινα ειδώλια (σπάνια λίθινα)

Κεφάλαιο Β'

Η εποχή του χαλκού (3000 – 1100 π.Χ.)

★Εργαλεία από χαλκό

1) Πρώτοι μεγάλοι πολιτισμοί:

- Σουμέριοι
- Βαβυλώνιοι
- Αιγύπτιοι
- Εβραίοι
- Φοίνικες
- Χετταίοι

2) Στην Ελλάδα:

- ➔ Κυκλαδικός πολιτισμός
- ➔ Μινωικός πολιτισμός
- ➔ Μυκηναϊκός πολιτισμός

1) ΟΙ ΛΑΟΙ ΚΑΙ ΟΙ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΙ ΤΗΣ ΕΓΓΥΣ ΑΝΑΤΟΛΗΣ

■ ΛΑΟΙ ΤΗΣ ΜΕΣΟΠΟΤΑΜΙΑΣ

1) ΣΟΥΜΕΡΙΟΙ : Ινδοευρωπαϊκής καταγωγής. Τροχός, άροτρο, επεξεργασία μετάλλων, σφηνοειδής γραφή, συγκροτημένες πόλεις (Ουρ, Ουρούκ, Λαγκάς)

2) ΒΑΒΥΛΩΝΙΟΙ : Σημιτικές προσμίξεις, Χαμουραμπί (νομοθεσία-κώδικας του Χαμουραμπί- αυστηροί νόμοι), αστρονομία, έπος Γιλγαμές. Κρεμαστοί κήποι της Βαβυλώνας. Βαβυλώνια αιχμαλωσία.

3) ΑΣΣΥΡΙΟΙ : Την εποχή του χαλκού καταλύουν το βαβυλωνιακό κράτος. Πρωτεύουσα η Νινευί

■ ΑΙΓΥΠΤΟΣ

«Δώρο του Νείλου» , σιτοβολώννας, πάπυρος, Φαραώ.

3 περίοδοι ακμής

1) Αρχαίο βασίλειο - Μέμφις - πυραμίδες

2) Μέσο βασίλειο - Θήβα

3) Νέο βασίλειο - ιμπεριαλισμός- Κοιλιάδα των βασιλέων- ναοί Λούξορ, Καρνάκ, Αμπού-Σιμπέλ.

Φαραώ

1) Γιος του Όσιρι

2) Απόλυτος κυρίαρχος

3) Στρατιωτικός διοικητής

4) Ανώτατος θρησκευτικός άρχοντας

Χωρικοί

1) 9/10 του πληθυσμού

2) Βαρείς φόροι

3) Όχι ιδιοκτησία

Τεχνίτες

- 1) Ζουν στις πόλεις
- 2) Είναι ξυλουργοί, οικοδόμοι, σιδηρουργοί, επεξεργαστές μετάλλων, χρυσοχόοι, ξυλογλύπτες, λιθοξόοι κλπ

Θρησκεία

Είναι πολυθεϊστές. Λατρεύουν τον Άμμωνα Ρα, τον Όσιρι, την Ίσιδα. Ταριχεύουν τους νεκρούς- μούμιες.

Γραφή

Ιερογλυφικά . Με τη βοήθεια της «Στήλης της Ροζέτας» τα αποκρυπτογραφεί ο Σαμπολιόν.

■ ΧΕΤΤΑΙΟΙ

Μικρά Ασία, 2^η χιλιετία προ Χριστού. Ινδοευρωπαίοι. Πρωτεύουσα η Χαττούσα.

Γραφή- πινακίδες- Αχιγιάβα=Αχαιοί.

Τέλη 13^{ου} αιώνα: οι «λαοί της θάλασσας» διέλυσαν το κράτος των Χετταίων.

■ ΦΟΙΝΙΚΕΣ

Σημιτικής καταγωγής- ναυτικοί και έμποροι. Σιδώνα, Τύρος, Βύβλος.

Επινόηση αλφαβήτου- 22 σύμφωνα. Ναυτικοί από την Κύμη το φέρνουν στην Ελλάδα (Ελληνικό και Λατινικό αλφάβητο)

■ ΕΒΡΑΙΟΙ

Σημίτες- Γη Χαναάν

1300 π.Χ. οι Εβραίοι της Αιγύπτου με τον Μωυσή έρχονται στην Παλαιστίνη.

Ιερουσαλήμ- Σαούλ- Δαβίδ- Σολομών

Καταλύεται από Ασσυρίους

Μονοθεϊστικός λαός- Βίβλος- Παλαιά Διαθήκη

2) α) Ο Κυκλαδικός Πολιτισμός

Ο Κυκλαδικός Πολιτισμός αναπτύχθηκε στις **Κυκλάδες** την 3^η και 2^η χιλιετία π.Χ.

Παράγοντες που συνέβαλαν στην **ανάπτυξη** του:

- Ήπιο κλίμα
- Γεωγραφική **θέση** (ανάμεσα από Ευρώπη, Ασία, ηπειρωτική Ελλάδα και Κρήτη)

Οικισμοί

☉ Ως το 2300 πΧ

- Αναπτύσσονται αυτόνομα
- Κτίζονται κοντά στη θάλασσα ή σε πρανή λόφων

☉ Από το 2300 π.Χ.

- Ορισμένοι οχυρώνονται (Αγία Ειρήνη και Κέα)
- Άλλοι καταστρέφονται και ξανακτίζονται οχυρωμένοι (Φυλακωπή Μήλου)
- Άλλοι χτίζονται σε ψηλούς λόφους μακριά από τη θάλασσα (Καστρί Σύρου)

☉ Τη 2^η χιλιετία π.Χ.

- Οι οικισμοί μεγαλώνουν (Ακρωτήρι στη Θήρα)
- Τα κτίρια οικοδομούνται πιο σύνθετα κι επιβλητικά

☉ 1600 π.Χ. περίπου οι οικισμοί καταστρέφονται από σεισμό

Σχέσεις:

- ◆ 3^η χιλιετία π. Χ. κυριαρχία στο Αιγαίο, μεταφορά προϊόντων και γνώσεων από Εγγύς Ανατολή στην Ευρώπη
- ◆ 2^η χιλιετία π. Χ. σχέσεις με ηπειρωτική Ελλάδα και Κρήτη
- ◆ 1600 π.Χ. περίπου υποτάσσονται στους Μινωίτες
- ◆ 1450 π. Χ. → κυριαρχία Μυκηναίων

Τέχνη

A) Ειδώλια :

- παριστάνουν γυναίκες (τα περισσότερα) ή άντρες μουσικούς, κυνηγούς, πολεμιστές (λίγα)
- μορφές σχηματοποιημένες με χαρακτηριστικές λεπτομέρειες (πρόσωπο-φύλλο)

B) Αγγεία :

- από πηλό, μάρμαρο ή μέταλλο
- διακόσμηση με απλά γραμμικά σχέδια ή εγχάρακτη διακόσμηση

Γ) Τοιχογραφίες

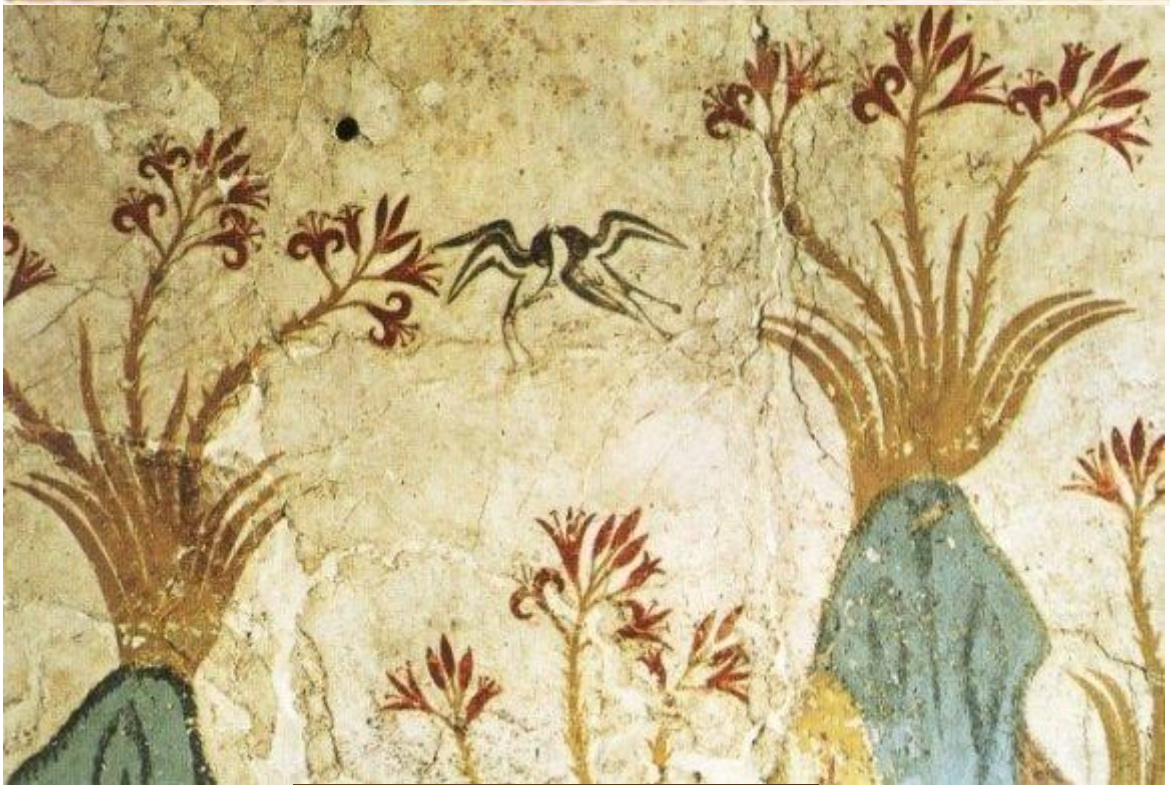
- Θέματα από τη φύση και την καθημερινή ζωή
- Στολίζουν κυρίως τα δημόσια κτίρια

β) Ο ΜΙΝΩΙΚΟΣ ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Η Κρήτη

- ♥ Πρωτοκατοικήθηκε τη Νεολιθική εποχή
- ♥ Κνωσός
- ♥ Ο πολιτισμός της Κρήτης
  - ονομάζεται Μινωικός (από το Μίνωα)
  - 3^η και 2^η χιλιετία π.Χ.
  - Ανασκαφές του Άρθουρ Έβανς

Ο Μινωικός πολιτισμός

♥ Οργάνωση (3000–2000 π.Χ.)

- ✳ Αύξηση πληθυσμού, συστηματοποίηση γεωργίας, ίδρυση μικρών οικισμών
- ✳ Επαφές με περιοχές Αιγαίου και Ανατολικής Μεσογείου- Ίδρυση αποικιών στο Αιγαίο
- ✳ Εξαγωγές: λάδι, κρασί, ξυλεία, αγγεία,, υφάσματα, δέρματα
Εισαγωγές πρώτων υλών.
- ♥ **Ανάπτυξη (περίοδος πρώτων ανακτόρων 2000–1700 π.Χ.)**
- ✳ Κνωσός, Φαιστός, Μάλια, Ζάκρο
- ✳ Καταστροφή από σεισμό γύρω στο 1700 π.Χ.

♥ Κορύφωση (περίοδος νέων ανακτόρων 1700–1450 π. Χ.)

- ✳ Κυριαρχία στο Αιγαίο
- ✳ Σχέσεις με ηπειρωτική Ελλάδα
- ✳ Επιρροή στον μυκηναϊκό πολιτισμό

Τα Ανάκτορα

- 1) – Προσανατολισμός Βορρά – Νότου
  - Ορθογώνια κεντρική αυλή- πτέρυγες
  - Πολυώροφα, πολύπλοκα. Ύδρευση-αποχέτευση, τοιχογραφίες
  - Ανοχύρωτα
- 2) –Κατοικία του Άρχοντα
  - Αποθήκες προϊόντων κι εμπορευμάτων
  - Κέντρα κατασκευής πολύτιμων αντικειμένων-καλλιτεχνημάτων
  - Θρησκευτικά κέντρα
- 3) –Συγκεντρωτικό οικονομικό σύστημα

Γραφή

- Ιερογλυφική
- Γραμμική Α'

Οικονομία

- Θαλασσοκρατία
- Εμπόριο
- Προϊόντα καλλιτεχνικής παραγωγής

Οι Μυκηναίοι στην Κνωσό

1450 π.Χ. : Καταστροφή Ανακτόρων
Μυκηναίοι κατακτούν την Κνωσό

ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ ΤΩΝ ΜΙΝΩΙΤΩΝ

Η Θρησκεία

- ‡ Σύμπλεγμα γυναικείων θεοτήτων
- ‡ Ανακτορικά ή οικιακά ιερά
- ‡ Σπήλαια (Δικταίον άντρον)
- ‡ Ιερά δέντρα (ελιά)
- ‡ Ιερά ζώα (ταυροκαθάψια)
- ‡ Ιερά κορυφής
- ‡ Τελετουργικοί χοροί

Η τέχνη

- ‡ Τοιχογραφίες
- ‡ Κεραμική (καμαραϊκά, ωκέλυφα αγγεία)
- ‡ Ειδώλια
- ‡ Ρυτά
- ‡ Κοσμήματα
- ‡ Σφραγίδες

Ο ΜΥΚΗΝΑΪΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ

1) Κοινωνική, πολιτική και οικονομική οργάνωση

Σημαντικότερο κέντρο = Μυκήνες

Ανασκαφή : Ερρίκος Σλήμαν

Φάσεις: α) των βασιλικών τάφων (1600-1450 π.Χ.)

β) η ανακτορική περίοδος (1400-1200 π.Χ.)

Επιρροές: από Μινωίτες (τεχνολογία-τέχνη-γραφή)

Δημιουργίες: ▲ οχυρωμένες ακροπόλεις

▲ θολωτοί τάφοι

Οικονομία: ■ Γεωργία

■ Κτηνοτροφία

■ Ελεφαντουργία-μεταλλουργία-λιθοτεχνία

■ Ναυτιλία και εμπόριο

Πολιτισμός της μυκηναϊκής κοινής

Δεσμοί: - ομόγλωσσον

- ομόθρησκον

-ομοιομορφία σε οργάνωση και θεσμούς

Οργάνωση μυκηναϊκής κοινωνίας

Άναξ

Αυλικοί

Ιερατείο

Δήμοι (ο λαός)

Δούλοι (μόνο υποχρεώσεις)

2) Η γραμμική β' α) πήλινες επιγραφές σε μυκηναϊκά κέντρα

β) Μάικλ Βέντρις - Τζον Τσάντγουικ-
αποκρυπτογράφηση

γ) συλλαβική

δ) ή προήλθε από Γραμμική α' ή μεταφυτεύθηκε στην
Κρήτη από την ηπειρωτική Ελλάδα

ε) ειδικοί γραφείς

στ) εξαφανίστηκε γύρω στα 1200 π.Χ. μετά την
πτώση των ανακτόρων

γ) Η εξάπλωση και η κατάρρευση του μυκηναϊκού κόσμου

Εξάπλωση: θαλασσοκρατία ως το 1450 π.Χ.

Αποικίες-εμπορικοί σταθμοί σε Ελλάδα -Μ. Ασία

Ταξίδια για πρώτες ύλες

Αποικισμός Κύπρου

Σχέσεις με Χετταίους

Κατάρρευση

Γύρω στα 1200π.Χ.

- κάμπτεται η δύναμη των Μυκηναίων

-καταστρέφονται ανάκτορα, συνοικισμοί και ακροπόλεις

-εξαφανίζεται η Γραμμική Β'

Αιτίες κατάρρευσης:

♣ Κάθοδος των Δωριέων

♣ εσωτερικές αναταραχές

♣ Λαοί της θάλασσας-επιδρομές

ΜΥΚΗΝΑΪΚΗ ΘΡΗΣΚΕΙΑ ΚΑΙ ΤΕΧΝΗ

Θρησκεία

- ☺ Δωδεκάθεο πλην Απόλλωνος
- ☺ Πότνια – Κυρία Πότνια
- ☺ Μικρά ιερά

Τέχνη

1) Επιρροή από μινωικό πολιτισμό

2) Αρχιτεκτονική :

α) Ακροπόλεις

β) μεγάλα, μνημειακά ανάκτορα

< Σχέδιο ανακτόρων: * Προθάλαμος (αυλή)
   * Κύριο δωμάτιο (εστία- υποδοχή)
   * Δευτερεύοντες χώροι

γ) κυκλώπεια τείχη

3) Τάφοι:

α) λακκοειδείς με επιτύμβιες στήλες

β) θολωτοί τάφοι (Θησαυρός του Ατρέα)

γ) θαλαμωτοί τάφοι (λαξεμένοι σε πλαγιές λόφων)

4) Ζωγραφική και κεραμική

α) Τοιχογραφίες

β) Κεραμική

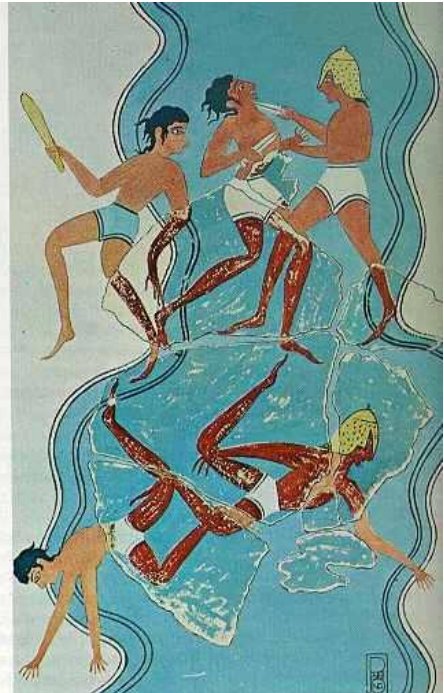
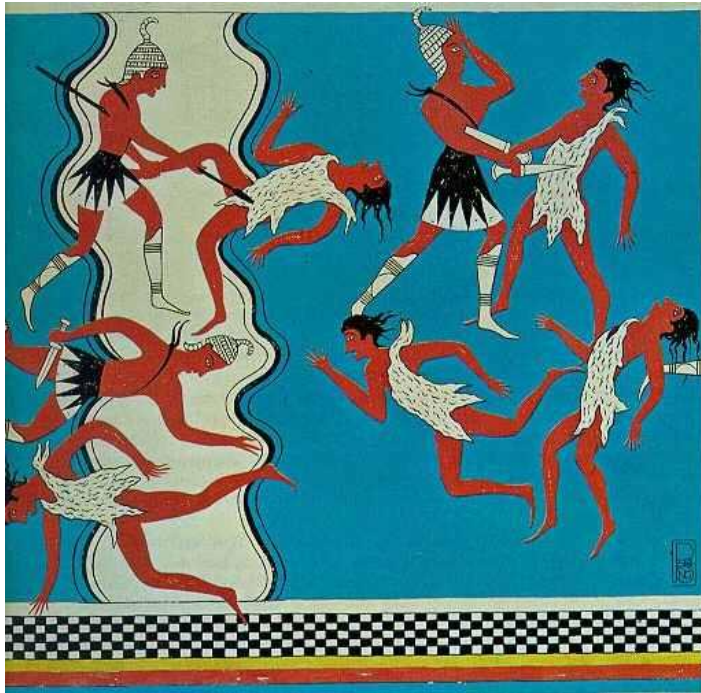
γ) Μεταλλοτεχνία

-Κοσμήματα

-Σκεύη

-Ξίφη, εγχειρίδια

- Προσωπίδες νεκρών

Μυκηναϊκές τοιχογραφίες

Σφραγιδόλιθος

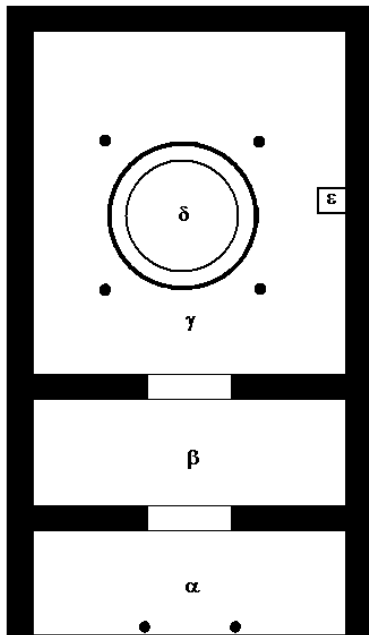

μυκηναϊκή κεραμική

Λακκοειδείς τάφοι

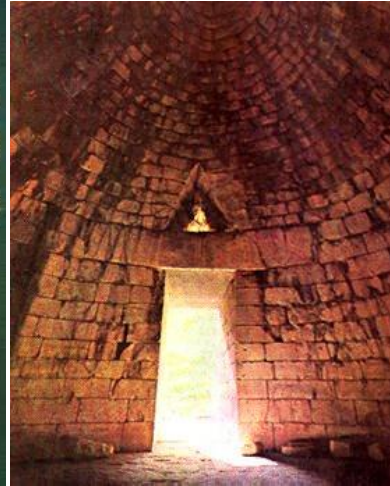
Θαλαμωτός τάφος

Μυκηναϊκό μέγαρο

Μυκηναϊκά κοσμήματα

Θολωτός τάφος (εσωτερικό)

Σοφία Σλήμαν

Ερρίκος Σλήμαν

II. ΙΣΤΟΡΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

Γ'. Ο ΕΛΛΗΝΙΚΟΣ ΚΟΣΜΟΣ ΑΠΟ ΤΟ 1100 π.Χ. ΕΩΣ ΤΟ 800 π.Χ.

1.ΟΙ ΜΕΤΑΒΑΤΙΚΟΙ ΧΡΟΝΟΙ

α) Περίοδος κρίσης (1100–950 π.χ.)

- ▲ Μείωση πληθυσμού
- ▲ Οικονομία: πρωτογενή σχήματα - οικιακή μορφή
- ▲ Εξαφάνιση της κεντρικής εξουσίας - Η οργάνωση στηρίζεται σε οικογένεια, χωριό, ομάδα.

β) Περίοδος ανάκαμψης (από αρχές 10^{ου} αι. και μετά)

Αναγέννηση:

- ▲ Πνευματική
- ▲ Δημογραφική
- ▲ Τεχνολογική

γ) Η διαμόρφωση των φυλετικών κοινοτήτων

- ☉ Δωριείς: Από Πίνδο
  - Πελοπόννησο
  - Στερεά Ελλάδα (τμήμα)
  - Κυκλάδες (Μήλο, Θήρα)
  - Κρήτη
- ☉ Θεσσαλοί: Από Πίνδο
  - Θεσσαλία
- ☉ Βοιωτοί : Από Θεσσαλία
  - Βοιωτία
- ☉ Αιολείς: Από Θεσσαλία
  - Λέσβο
  - Τένεδο
  - Βόρεια Μικρά Ασία
- ☉ Ίωνες : Από Βόρεια παράλια Πελοποννήσου
  - Αττική
  - Εύβοια
  - Κυκλάδες

☉ Το Κράτος είναι φυλετικό

☉ Το αξίωμα του βασιλιά

- Αρχικά αιρετό και μετά κληρονομικό
- το καταλαμβάνει ο ικανότερος πολεμιστής

δ) Ο Πρώτος Ελληνικός αποικισμός

Η μετανάστευση ελληνικών φύλων (11^{ος}-9^{ος} αι. π.Χ.) προς τα νησιά του Αιγαίου και τα παράλια της Μικράς Ασίας.

Αίτια

- 1) Ανώμαλη κατάσταση στην Ελλάδα μετά τις μετακινήσεις του 12^{ου} αιώνα.
- 2) Η στενότητα του ηπειρωτικού ελλαδικού χώρου
- 3) Ο οικονομικός μαρασμός και η ανασφάλεια

Χάρτης των μετακινήσεων

- ▶ **Αιολείς** : Από Θεσσαλία προς Λέσβο, Τένεδο, Μ. Ασία
Αιολία= από Τρώαδα ως Σμύρνη
- ▶ **Ίωνες** : Από Αττική, Εύβοια, Β. Πελοπόννησο προς Χίο, Σάμο, Κεντρική Μ. Ασία (Ιωνική δωδεκάπολη)
- ▶ **Δωριείς**: Προς Ρόδο, Κω, Μ. Ασία.
(Δωρική εξάπολη)

Ασχολίες των αποίκων

- * Γεωργία αρχικά
- * Εμπόριο αργότερα

ε) Ο κόσμος των Ομηρικών επών.

- ⊙ Η Ιλιάδα και η Οδύσσεια περιγράφουν εποχές **μεταγενέστερες** της μυκηναϊκής (11^ο - 8^ο αιώνα π.Χ.)
- ⊙ Η ομηρική εποχή **πολιτικά** δεν έχει **καμία σχέση με τη μυκηναϊκή**. Διαφορές:
  - ☉ Δεν υπάρχει η μυκηναϊκή ανακτορική γραφειοκρατία
  - ☉ Ο ηγεμόνας δεν ονομάζεται «άναξ», αλλά «βασιλεύς»
  - ☉ Υπάρχει πολιτική αστάθεια
  - ☉ Κοινωνία αγροτοποιμενική. Ζει από προϊόντα και επιδρομές.

2. Η ΠΟΛΙΤΙΣΜΙΚΗ ΑΝΑΓΕΝΝΗΣΗ

Α. Η ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΕΛΛΗΝΙΚΟΥ ΑΛΦΑΒΗΤΟΥ

	Όνομα σημετεωόν	Φθογγική αξία	Μορφή σημετική	Μορφή ελληνική	Φθογγική αξία	Όνομα ελληνικών
1	ἄλφ	ἄ	Α	Α	α	ἄλφα
2	βέτ	β	Β	ΒΒ	β	βήτα
3	γάμλ	γ	Γ	Ι	γ	γάμμα
4	δέπτε	δ	Δ	Δ	δ	δέλτα
5	έ	ε	Ε	Ξ	ε	εἰ-ἔ(ψιτῶν)
6	βάου	Ϝ	Υ	ΥϜ	Ϝ	βαυ
7	ζήιν	ζ	Ζ	Ι	ζ	ζήτα
8	ήε	η	Θ	Θ	η	ήτα
9	θέε	θ	Θ	Θ	θ	θήτα
10	ιόε	ι	Ι	Ζ	ι	ιώτα
11	κάρ	κ	Κ	Υ	κ	κάππα
12	λάμβ	λ	Λ	ΓΛ	λ	λάμβδα
13	μέμ	μ	Μ	Υ	μ	μῦ
14	νοῦν	ν	Ν	Υ	ν	νῦ
15	σάμεχ	σ	Ξ			
16	ὄγιν	ο	Ο	Ο	ο	οῦ,ὄ(μικρόν)
17	πέ	π	Π	ΓΠ	π	πεῖ
18	σάξε	σ	Μ			
19	μόρ	ρ	Φ	Φ	ρ	μόππα
20	ρόε	ρ	Ρ	Α	ρ	ρῶ
21	εῖν	ε	Ω	Μ	ε	σαν(είγμα)
22	τάου	τ	Τ	Τ	τ	ταῦ
23				ΥΥ	ῦ=ου	ῦ(ψιτῶν)

☺ Εμφανίζεται προς τα τέλη του 8ου αι. π.Χ.

☺ Προέρχεται από το φοινικικό με τη μετατροπή συμφώνων σε φωνήεντα

☺ Η γραφή απλοποιήθηκε κι έγινε κτήμα περισσότερων ανθρώπων

☺ Από το ελληνικό αλφάβητο προήλθε το λατινικό

Β) Η ΤΕΧΝΗ

- ♥ Ονομάζεται **Γεωμετρική** διότι κυριαρχούν σε αυτή τα γεωμετρικά σχήματα (κυρίως στα αγγεία)
- ♥ Δημιουργήθηκε από τον 11^ο ως τον 8^ο αιώνα π.Χ.
- ♥ Αρχικά ομόκεντροι κύκλοι και ημικύκλια ζωγραφισμένα με διαβήτη (1)
- ♥ Σταδιακά τρίγωνα, ρόμβοι, μαίανδροι (3)
- ♥ Αργότερα ομοιόμορφα ζώα και παραστάσεις θανάτου μαζί με τα γεωμετρικά σχήματα – επιτάφια αγγεία (2)
- ♥ Εμφάνιση μυθολογικών θεμάτων

Εικόνα 1

Εικόνα 2

Εικόνα 3

Γ) ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ-ΟΙΚΙΣΤΙΚΗ

ΝΑΟΙ

- Μεγάλο μέγεθος
- Λιθίνοι τοίχοι κάτω, πλινθίνοι ψηλά, στέγες επίπεδες ή σαμαρωτές - λασπόκλαδα

- Μερικοί μακρόστενοι, κεντρική σειρά από κίονες, βάθρο για θεότητα (Ηραίο Σάμου)
- Ορισμένοι αποκτούν πανελλήνιο χαρακτήρα (Δελφοί, Ολυμπία, Δωδώνη)

ΟΙΚΙΣΜΟΙ

- Μικροί
- Σε υψώματα
- Μερικοί οχυρωμένοι με τείχη

Δ. Η ΑΡΧΑΪΚΗ ΕΠΟΧΗ

1. ΑΠΟΙΚΙΑΚΗ ΕΞΑΠΛΩΣΗ

Αίτια: α) Οικονομικά:

- Δ Επιθυμία απόκτησης καλλιεργήσιμης γης
- Δ Ανάγκη προμήθειας σιδηρομεταλλεύματος

β) Πολιτικά:

- Δ Ανάγκη αποχώρησης των πολιτικά ηττημένων.

Αναχώρηση- Εγκατάσταση

- ☺ Οργανωμένη αναχώρηση
- ☺ Προεπιλογή του τόπου εγκατάστασης
- ☺ Οικιστής (ξεχωριστό άτομο-αρχηγός της αποστολής)
- ☺ Τελετή αναχώρησης
- ☺ Ίδρυση πόλης με απάνεμο λιμάνι-πλούσια ενδοχώρα-φυσική οχύρωση.

Σχέση μητρόπολης-αποικίας

- ✧ Δεσμοί μητέρας-κόρης.
- ✧ Σταδιακή ανεξαρτησία- σχέσεις και με άλλες πόλεις.

Περιοχές εγκατάστασης

- ✧ Εύξεινος πόντος- Μεσόγειος
- ✧ Κάτω Ιταλία-Σικελία (Μεγάλη Ελλάδα)

Συνέπειες:

- ♥ Διεύρυνση πνευματικού ορίζοντα
- ♥ Νέα επαγγέλματα (σχετικά με τα μέταλλα)
- ♥ Αγγειοπλαστική - ζωγραφική
- ♥ Έμποροι (εν πορεία) - Κάπηλοι (λιανοπωλητές)

2. Η ΠΟΛΗ-ΚΡΑΤΟΣ ΚΑΙ Η ΕΞΕΛΙΞΗ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ

Η πόλη-κράτος

- ◆ Αντικατέστησε το φυλετικό κράτος μετά τη διάσπασή του (8^{ος} αιώνας π.Χ.)
- ◆ Προήλθε από την ένωση συνοικισμών
- ◆ Στο κέντρο υπήρχε μια ισχυρή θέση, η ακρόπολη, με ναούς και δημόσια κτίρια. Γύρω της κτίζονται οικίες και καταστήματα (τεχνίτες).
- ◆ Σταδιακά η πόλη περιβάλλεται από τείχη.
- ◆ Στην ύπαιθρο μένουν γεωργοί και κτηνοτρόφοι.

Οι πολίτες

- ◎ Αισθάνονται ασφαλείς
- ◎ Μετέχουν ενεργά στη διακυβέρνηση
- ◎ Συγκροτούν την «οπλιτική φάλαγγα» όσοι μπορούν να αγοράσουν τον εξοπλισμό τους. Έτσι περιορίζονται οι κοινωνικές διαφορές, υπάρχει όμως και πολιτικός ανταγωνισμός.

Το πολίτευμα(σύστημα διακυβέρνησης)

- ▲ Παρακμή βασιλείας
- ▲ Αριστοκρατικό πολίτευμα (άριστοι = αυτοί που έχουν ευγενή καταγωγή και μεγάλη έγγειο ιδιοκτησία)

▲ Ολιγαρχικό πολίτευμα (επικρατούν οι λίγοι, οι οποίοι κατέχουν πλούτο)

Η τυραννίδα

- Η ολιγαρχία προκάλεσε ταραχές και ανασφάλεια
- Φιλόδοξα άτομα εκμεταλλεύτηκαν την κατάσταση και με λαϊκή υποστήριξη επέβαλλαν καθεστώς τυραννικό.
- Οι τύραννοι ενεργούσαν αυθαίρετα και απέβλεπαν στο δικό τους όφελος.
- Έκαναν μεγάλα έργα, αλλά δεν τους συμπαθούσε ο λαός.

Γνωστοί τύραννοι:

- Περίανδρος ο Κορίνθιος
- Πολυκράτης ο Σάμιος
- Φείδων ο Αργείος

Σημαντικές πόλεις της εποχής

- Αθήνα
- Σπάρτη
- Κόρινθος
- Άργος
- Χαλκίδα
- Θήβα
- Ιωλκός

3.Η ΣΠΑΡΤΗ

α. Συγκρότηση του κράτους

- ▶ Δωριείς καταλαμβάνουν τη Λακωνική και ιδρύουν κράτος με πρωτεύουσα τη Σπάρτη.
- ▶ Μετά από πολέμους μακρόχρονους υποτάσσεται η Μεσσηνία. Πολεμικές συγκρούσεις και με το Άργος.
- ▶ Η Σπάρτη «κλείνεται στον εαυτό της» και παίρνει μορφή διαρκούς στρατοπέδου.

β. Οι κοινωνικές τάξεις

Σπαρτιάτες

- ◆ Έχουν πλήρη πολιτικά δικαιώματα.
- ◆ Μοιράζονται τη γη.
- ◆ Ασχολούνται με την πολεμική τέχνη και τα πολιτικά πράγματα.

Περίοικοι

- ◆ Κατοικούν σε οικισμούς γύρω από τη Σπάρτη.
- ◆ Ασχολούνται με το εμπόριο.

Είλωτες

- ◆ Οι παλιοί κάτοικοι της περιοχής που έγιναν δούλοι

- ◆ Καλλιεργούσαν τη γη των Σπαρτιατών και τους έδιναν μέρος της παραγωγής
- ◆ Δεν είχαν κανένα δικαίωμα και ο φόβος εξέγερσής τους αποτελούσε το μόνιμο «πονοκέφαλο» των Σπαρτιατών

γ. Οι πολιτειακοί θεσμοί

Δυο βασιλείς : Θρησκευτικοί και στρατιωτικοί αρχηγοί.

Πέντε έφοροι : – Ασκούν την πραγματική εξουσία στην πόλη
– Είναι υπεύθυνοι για άμυνα και εξωτερικές σχέσεις.

Γερουσία : – Αποτελείται από 128 άτομα άνω των 60 ετών
– Προετοιμάζει τα θέματα για έγκριση στην Απέλλα.

Απέλλα : – Συμμετέχουν όλοι οι Σπαρτιάτες άνω των 30 ετών.
– Ψηφίζουν «δια βοής»

Συσσίτια : Όλοι οι Σπαρτιάτες είναι υποχρεωμένοι να τρώνε μαζί στα συσσίτια ή φει(ι)δίτια, συμμετέχοντας στα έξοδά τους. Όποιος δεν μπορεί να καταβάλει τη συμμετοχή του, χάνει τα πολιτικά του δικαιώματα και θεωρείται «υπομείων», δηλαδή υποδεέστερος.

δ. Η «Αγωγή»

- Η πόλη αναλαμβάνει τα **αγόρια** από 7 ετών.
- Τα παιδιά ζουν **ομαδικά** και μαθαίνουν να υπομένουν **σκληρές συνθήκες ζωής και κακουχίες**.
- Διδάσκονται ανάγνωση, γραφή, μουσική και χορό.
- Τα **κορίτσια**:
  - Εκπαιδεύονται με **ανάλογο τρόπο** με τα αγόρια
  - Συμμετέχουν **ελεύθερα** σε εκδηλώσεις της πόλης.
  - Πρέπει να αποκτήσουν **δυνατό σώμα και ηθικό χαρακτήρα** για να γίνουν **καλές μητέρες**.

Η ζωή στη Σπάρτη έμεινε ίδια για αιώνες. Το ίδιο και το πολίτευμά της. Η οργάνωση της Σπαρτιατικής πολιτείας

θεωρείται έργο του βασιλιά της και νομοθέτη Λυκούργου. Η ανδρεία, η υπερηφάνεια και η χωρίς όρια φιλοπατρία ήταν τα χαρακτηριστικά των Σπαρτιατών. Ο στρατός της Σπάρτης θεωρείτο υποδειγματικός, Η Σπάρτη δεν είχε τείχη.

ΑΘΗΝΑ: ΑΠΟ ΤΗ ΒΑΣΙΛΕΙΑ ΣΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

A) Ο Συνοικισμός

- ◆ Οι **οικισμοί** και οι ασχολίες των κατοίκων της Αττικής καθορίστηκαν από το έδαφος.
- ◆ Κύριες ασχολίες: Γεωργία, κτηνοτροφία, ναυτιλία.
- ◆ Οι οικισμοί συνενώθηκαν σε ενιαίο κράτος με έδρα την **Αθήνα**. Η ένωση αυτή έγινε από το Θησέα, και γιορταζόταν στα «**Ξυνοίικια**», δηλαδή τα **Παναθήναια**, τη μεγαλύτερη γιορτή της Αθήνας.
- ◆ Οι Αθηναίοι ήταν **Ίωνες**.

B) Το πολίτευμα

- ▲ Αρχικά **βασιλεία**, μετά **αριστοκρατία**
- ▲ Τελευταίος βασιλιάς ο Κόδρος
- ▲ **Φορείς εξουσίας** στο αριστοκρατικό πολίτευμα:
  - **άρχων-βασιλεύς**, με θρησκευτικές αρμοδιότητες
  - **επώνυμος άρχων**, υπεύθυνος για τη σύγκληση της Εκκλησίας του Δήμου
  - **πολέμαρχος**, υπεύθυνος για στρατιωτικά θέματα
  - **έξι θεσμοθέτες**, υπεύθυνοι για δικαστικά θέματα
  - **Άρειος Πάγος**, συντηρητικό όργανο, υπεύθυνο για την τήρηση των νόμων
  - **Εκκλησία του Δήμου**, συνέλευση των αθηναίων πολιτών.

Γ) Κοινωνικές εντάσεις

- Οι **έμποροι και βιοτέχνες** αμφισβητούν την εξουσία των ευγενών.
- Οι **χρεωμένοι αγρότες** απαιτούν την κατάργηση των χρεών που τους οδηγούν στη δουλεία

- Ο Κύλωνας το 632 π.Χ. προσπαθεί να γίνει τύραννος. Απέτυχε και έφυγε στα Μέγαρα. Οι οπαδοί του κατέφυγαν στους βωμούς των θεών ως ικέτες αλλά δολοφονήθηκαν, πράξη ανόσια που έμεινε στην ιστορία ως Κυλώνειον άγος.
- Οι Μεγαρείς κατέλαβαν τη Σαλαμίνα
- Ο λαός ζητά γραπτούς νόμους.
- Το έργο αυτό ανατίθεται στον Δράκοντα, το 624 π.Χ.
- Οι νόμοι είναι τόσο αυστηροί που ο λαός λέει ότι ήταν γραμμένοι με αίμα.

ΑΘΗΝΑ: ΠΟΡΕΙΑ ΠΡΟΣ ΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ

Α) Τα μέτρα του Σόλωνα (594 π.Χ.)

♥ **Σεισάχθεια** : κατάργηση των χρεών και απαγόρευση δανεισμού με υποθήκευση της προσωπικής ελευθερίας.

♥ Διαίρεση των πολιτών σε τέσσαρες νέες τάξεις με βάση το εισόδημα. Ανάλογη κατανομή των αξιωμάτων:

Πεντακοσιομέδιμνοι: έχουν 500 μεδίμνους (μονάδα όγκου που αντιστοιχούσε σε βάρος με 52lbr, δηλ. 500 μέδιμνοι= περίπου 12.000 κιλά) σιτηρών, κρασιού ή λαδιού.)

Ιππείς : έχουν 300 μεδίμνους και συντηρούν ένα πολεμικό άλογο

Ζευγίτες: έχουν 150 μεδίμνους και ένα ζευγάρι βόδια

Θήτες : εισόδημα λιγότερο από 150 μεδίμνους, είναι μισθωτοί εργάτες.

♥ Διεύρυνε την εκκλησία του δήμου. Συμμετέχουν ΟΛΟΙ οι άντρες πολίτες άνω των 20 ετών. Ενίσχυσε τις αρμοδιότητές της.

♥ Η **Βουλή των τετρακοσίων** προετοιμάζε τα θέματα που συζητούσε η Εκκλησία του Δήμου.

♥ Δημιουργήθηκε η **Ηλιαία**, ένα λαϊκό δικαστήριο με κληρωτά μέλη - πολίτες από όλες τις τάξεις.

♥ Στερούσε τα πολιτικά δικαιώματα των πολιτών που δεν δραστηριοποιούνταν πολιτικά και κοινωνικά.

♥ Με τα μέτρα αυτά ανακουφίστηκε η λαϊκή τάξη και εξισώθηκαν οι πλούσιοι με τους ευγενείς.

Β) Τυραννίδα

♠ Παρά τα μέτρα του Σόλωνα ο λαός ζήτησε νέο μοίρασμα της γης. Ταραχές.

♠ Ο Πεισίστρατος εκμεταλλεύεται την κατάσταση και επιβάλλει τυραννίδα.

♠ Με εντολή του κατασκευάζονται σημαντικά εξωραϊστικά έργα.

♠ Τον διαδέχεται ο γιος του Ιππίας, ο οποίος ανατρέπεται το 510 π.Χ.

Γ) Οι καινοτομίες του Κλεισθένη

☺ Επικρατούν οι δημοκρατικοί με αρχηγό τον Κλεισθένη, ο οποίος προχωρεί σε μια σειρά από μεταρρυθμίσεις:

☺ Δημιουργία των δέκα φυλών με μέλη από διαφορετικές περιοχές της Αττικής (τριττύα- μεσόγεια, παράλια, άστυ) Έτσι, η συγγένεια και η καταγωγή παύουν να έχουν σημασία.

☺ Η Βουλή αυξάνει τα μέλη της σε πεντακόσια (Βουλή των Πεντακοσίων)

☺ Δέκα στρατηγοί αντί για έναν πολέμαρχο

☺ Η Εκκλησία του Δήμου γίνεται το κυρίαρχο σώμα

☺ Για την προστασία της Δημοκρατίας θεσπίζεται ο οστρακισμός

☺ Ο Κλεισθένης θεωρείται ο θεμελιωτής του δημοκρατικού πολιτεύματος

☺ Τα δημοκρατικά μέτρα κίνησαν το ενδιαφέρον του πολίτη για τα κοινά και άλλαξαν τον τρόπο ζωής στην Αθήνα.

6. ΟΙ ΠΑΝΕΛΛΗΝΙΟΙ ΔΕΣΜΟΙ

A) Η ενότητα των Ελλήνων

Παράγοντες ενότητας των Ελλήνων, παρόλο που δεν συγκρότησαν ενιαίο κράτος:

- **Όμαιμον**: Κοινή καταγωγή, αίσθηση ετερότητας (εμείς – οι άλλοι)
- **Ομόγλωσσον**: Ίδια γλώσσα με μικρές διαφοροποιήσεις
- **Ομόθησκον**: Λατρεία των ίδιων θεών.

B) Εκδηλώσεις πανελλήνιου χαρακτήρα

1) Ολυμπιακοί αγώνες

- Από το 776 π.Χ.
- Κάθε τέσσερα χρόνια
- Μόνο Έλληνες αθλητές
- **Εκεχειρία** (παύση των εχθροπραξιών)
- Βραβείο ο **κότινος**, κλαδί αγριελιάς
- **Τιμή** στους Ολυμπιονίκες (γκρέμισμα τμήματος του τείχους, στη Σπάρτη πολεμά δίπλα στο βασιλιά, σε τιμητική θέση)

2) Τα μαντεία

- Τα μαντεία έδιναν **χρησμούς**, δηλαδή προβλέψεις για το μέλλον.
- Τα σημαντικότερα μαντεία ήταν των **Δελφών** και της **Δωδώνης**
- **Οι χρησμοί του Απόλλωνα**
Δινόντουσαν από την **Πυθία**
Συντασσόντουσαν από τους ιερείς με βάση τα λόγια της Πυθίας
Ήταν **αμφίσημοι**, δηλαδή διφορούμενοι
Ερμηνεύονταν από τους πιστούς με πλάγιο τρόπο. Γι' αυτό ο Απόλλων ονομαζόταν **Λοξίας**.

3) Οι Αμφικτιονίες

Ενώσεις πόλεων γύρω από ένα ιερό

Ενδιαφέρονται για τη λειτουργία του ιερού

Οι αποφάσεις τους είναι **σεβαστές** από όλους

Γνωστότερη η **αμφικτιονία των Δελφών**

Συμμετέχουν δυο εκπρόσωποι από κάθε πόλη

Συνεδριάζουν δυο φορές το χρόνο

Αποφασίζουν για κοινωνικά θέματα και για το ιερό.

7. ΠΕΡΣΕΣ ΚΑΙ ΕΛΛΗΝΕΣ: ΔΥΟ ΚΟΣΜΟΙ ΣΥΓΚΡΟΥΟΝΤΑΙ

α. Το περσικό κράτος

- ▶ Οι Πέρσες συγχωνεύονται με τους Μήδους.
- ▶ Και οι δυο λαοί είναι ινδοευρωπαίοι
- ▶ Ιδρυτής του κράτους ο Κύρος Α΄
- ▶ Το κράτος είναι πολυεθνικό
- ▶ Διαιρείται σε περιφέρειες που ονομάζονται σατραπείες.
- ▶ Σατράπης ονομάζεται ο διοικητής της κάθε σατραπείας και έχει ως καθήκον να φροντίζει τη σωστή διοίκηση και την είσπραξη των φόρων
- ▶ Φόρους πλήρωναν όλοι οι λαοί της αυτοκρατορίας εκτός από τους Πέρσες και τους Μήδους.
- ▶ Προϋποθέσεις για κοσμοκρατορία
- ▶ Βασική η αλήθεια
- ▶ Σφηνοειδής γραφή
- ▶ Αχουραμάσδα, Αριμάν, φωτιά, η βάση της θρησκείας των Περσών

β. Οι Έλληνες της Μικράς Ασίας και οι Πέρσες.

– Οι Έλληνες της Μ. Ασίας ανέπτυξαν το εμπόριο με την Μεσόγειο και τον Εύξεινο Πόντο, δημιούργησαν λαμπρό πολιτισμό, αλλά κατέληξαν φόρου υποτελείς στους Πέρσες, αναγκασμένοι να τους ακολουθούν στις εκστρατείες τους.

- Οι Πέρσες απέτυχαν να υποτάξουν τους Σκύθες, αλλά έθεσαν υπό τον έλεγχό τους τη Θράκη

γ. Η Ιωνική Επανάσταση

Οι Έλληνες της Μικράς Ασίας επαναστάτησαν εναντίον των Περσών το 499 π.Χ. λόγω:

- Της παύσης του εμπορίου με τον Εύξεινο Πόντο (στενά)
- Βαριάς φορολογίας
- Στέρξης ελευθερίας

Στην έκκλησή τους για βοήθεια από την Ελλάδα ανταποκρίθηκαν μόνο η Ερέτρια και η Αθήνα (25 πλοία). Το 494 π.Χ. ήττα στη ναυμαχία της Λάδης. Η Μίλητος καταστρέφεται ολοσχερώς (Φρύνιχος-«Μιλήτου άλωσις»-πρόστιμο διότι θύμισε «οικεία κακά»)

δ. Η εκστρατεία του Μαρδόνιου

Για να εκδικηθούν την Ελλάδα οι Πέρσες στέλνουν μεγάλο στρατό υπό τον Μαρδόνιο. 492 π.Χ. στρατός και στόλος κινούνται προς Μακεδονία, αλλά ο στόλος καταστρέφεται σε θαλασσοταραχή κοντά στον Άθω και η εκστρατεία λήγει με μόνο κέρδος την προσάρτηση της Θράκης.

ε. Η μάχη του Μαραθώνα

Το 490 π.Χ. μεγάλη περσική στρατιά υπό τους Δάτι και Αρταφέρνη επιχειρεί να τιμωρήσει Αθηναίους και Ερετριείς. Καταστρέφουν την Ερέτρια και προχωρούν προς Μαραθώνα. Οι Σπαρτιάτες φθάνουν μετά τη μάχη. Οι Αθηναίοι (10.000) αντιμετωπίζουν μόνοι τους Πέρσες μαζί με τους Πλαταιείς (1.000). Η έξυπνη παράταξη των στρατευμάτων που σχεδίασε ο Μιλτιάδης έδωσε τη νίκη στους Έλληνες. Οι Πέρσες δεν ήταν πια ανίκητοι. Μετά τη μάχη στήθηκε τύμβος με το επίγραμμα:

*«Ελλήνων προμαχούντες Αθηναίοι Μαραθώνι
Χρυσόφορων Μήδων εστόρεσαν δύναμιν»*

8. Η ΟΡΙΣΤΙΚΗ ΑΠΟΜΑΚΡΥΝΣΗ ΤΗΣ ΠΕΡΣΙΚΗΣ ΕΠΙΘΕΣΗΣ

α. Η εκστρατεία του Ξέρξη.

▲ Νέα εκστρατεία, επικεφαλής ο Ξέρξης (480 π.Χ.). 100.000 Πέρσες στρατιώτες

▲ Συνέδριο στον **Ισθμό** (481 π.Χ.) : οι Έλληνες αποφασίζουν να αντιμετωπίσουν τους Πέρσες ενωμένοι. 7.000 Έλληνες στρατιώτες.

β. Η μάχη των Θερμοπυλών (480 π.Χ.)

◆ Ο Ξέρξης χωρίς εμπόδιο διασχίζει Θράκη και Μακεδονία και κατευθύνεται προς νότο. Στόλος 1000 πλοία στο Αιγαίο.

◆ Οι Έλληνες εμποδίζουν τη διάβαση των Περσών στις Θερμοπύλες. Λεωνίδαας. Ο ελληνικός στόλος πλέει στο ακρωτήριο Αρτεμίσιο της βόρειας Εύβοιας.

◆ Μολών λαβέ

◆ Προδοσία Εφιάλτη, νίκη Περσών, θάνατος των χιλίων υπερασπιστών των Θερμοπυλών (300 Σπαρτιάτες + 700 Θεσπιείς)

γ. Η ναυμαχία της Σαλαμίνας (480 π.Χ.)

■ Οι Έλληνες παρασύρουν το στόλο των Περσών στα στενά της Σαλαμίνας με πρόταση του Θεμιστοκλή

■ Χώρος περιορισμένος, δυσκολία στην κίνηση των μεγάλων περσικών πλοίων.

■ Τα ευέλικτα Ελληνικά πλοία, η έλλειψη χώρου για ελιγμούς και η ορμή των Ελλήνων φέρνουν την πανωλεθρία των Περσών.

■ Ο Ξέρξης από το Αιγάλεω βλέπει την ήττα και φεύγει από την Ελλάδα αφήνοντας στρατό με επικεφαλής το στρατηγό Μαρδόνιο.

δ . Η μάχη των Πλαταιών (479 π.Χ.)

☺ Άρνηση των Αθηναίων να συνεργασθούν με τους Πέρσες → εισβολή των Περσών στην έρημη Αθήνα.

☺ Τελική μάχη στις Πλαταιές. Αρχηγός των Ελλήνων ο σπαρτιάτης Πausανίας.

ε . Η ναυμαχία της Μυκάλης (479 π. Χ.)

♣ Ναύαρχος ο σπαρτιάτης Λεωτυχίδης. Νίκη του Ελληνικού στόλου στα ανοιχτά της Μυκάλης (ακρωτήριο στην ανατολική Σάμο) .

♣ Τέλος των Περσικών πολέμων.

στ . Συνέπειες

♥ Διακόπτεται η επεκτατική πολιτική των Περσων

♥ Απελευθερώνονται πολλές πόλεις της Μικράς Ασίας

♥ Τονώνεται η αυτοπεποίθηση των Ελλήνων

Οι Έλληνες επιδίδονται σε έργα ειρήνης.

Θερμοπύλες του Κ.Π.Καβάφη

Τιμή σ' εκείνους όπου στην ζωή των
ώρισαν και φυλάγουν Θερμοπύλες.
Ποτέ από το χρέος μη κινούντες·
δίκαιοι κ' ίσοι σ' όλες των τες πράξεις,
αλλά με λύπη κιόλας κ' ευσπλαχνία·
γενναίοι οσάκις είναι πλούσιοι, κι όταν
είναι πτωχοί, πάλ' εις μικρόν γενναίοι,

πάλι συντρέχοντες όσο μπορούνε·
πάντοτε την αλήθεια ομιλούντες,
πλην χωρίς μίσος για τους ψευδομένους.

Και περισσότερη τιμή τούς πρέπει
όταν προβλέπουν (και πολλοί προβλέπουν)
πως ο Εφιάλτης θα φανεί στο τέλος,
κ' οι Μήδοι επί τέλους θα διαβούνε.

9. ΤΑ ΓΡΑΜΜΑΤΑ

α) Μέχρι τα αρχαϊκά χρόνια έχουμε την **ηρωική ποίηση** (ομηρικά έπη).

β) Τώρα τα έπη αποκτούν **διδασκτικό** περιεχόμενο κι έχουν ως επίκεντρο την ειρήνη. **Ησίοδος** (Έργα και ημεραι, Θεογονία)

γ) Ακολουθεί η **λυρική ποίηση**, μικρά ποιήματα που άδονται με συνοδεία μουσικής λύρας ή φλογέρας από έναν τραγουδιστή ή ομάδα τραγουδιστών (**χορική ποίηση**) και που ασχολούνται με τον εσωτερικό κόσμο των ανθρώπων.

Θέματά τους:

- Εξύμνηση θεών
- Εξύμνηση αθλητών
- Στρατιωτικά κατορθώματα
- Έρωτας και χαρά της ζωής
- Πολιτικές αρετές
- Σάτιρα ανθρωπινων αδυναμιών

Εκπρόσωποι: Αρχίλοχος, Σιμωνίδης, Μίμνερμος, Θέογνις, Αλκαίος, Σαπφώ, Πίνδαρος, Στησίχορος, Αλκμάν κ.ά.

δ) Οι άνθρωποι καταβάλλουν προσπάθεια να κατανοήσουν με τη λογική τη δημιουργία του κόσμου, το νόημα της ζωής και τα αίτια των φυσικών φαινομένων.

Έτσι αναπτύσσονται η **φιλοσοφία**, η **αστρονομία**, η **γεωγραφία**, η **μετεωρολογία** και τα **μαθηματικά**.

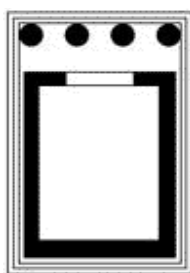
Εκπρόσωποι: Θαλής ο Μιλήσιος, Αναξίμανδρος, Αναξίμενης, Ηράκλειτος, Πυθαγόρας.

10. Η ΤΕΧΝΗ ΤΗΣ ΑΡΧΑΪΚΗΣ ΠΕΡΙΟΔΟΥ

Χαρακτηριστικά της Αρχαϊκής περιόδου είναι:

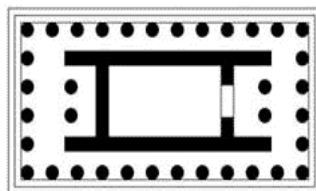
- A) Η ανέγερση **λίθινων ναών**
- B) Η δημιουργία **λίθινων αγαλμάτων σε φυσικό ή υπερφυσικό μέγεθος**
- Γ) Η **επίδραση** της τέχνης της Ανατολής και της Αιγύπτου.

1) Οι ναοί.

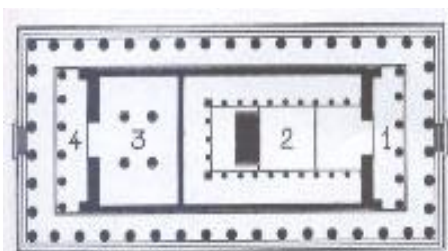
PROSTYLOS

Πρόστυλος ναός

PERIPTEROS

Ναός Περίπτερος

Μέρη του ναού (σχεδιάγραμμα Παρθενώνα).

Ο ναός χωρίζεται σε τρία μέρη:

1) ο πρόναος. Είναι ένας μικρός χώρος που το συναντάμε στο μπροστινό μέρος του ναού.

2) ο σηκός. Είναι το κυρίως μέρος του ναού. Εδώ ήταν τοποθετημένο το άγαλμα του θεού.

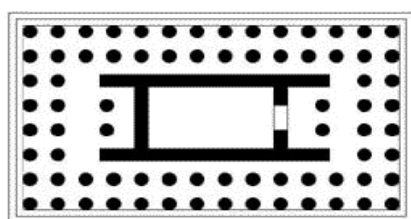
3) ο οπισθόδομος. Είναι ένας χώρος που βρίσκεται στο πίσω μέρος του ναού.

4) Σε μερικούς ναούς, όπως στον Παρθενώνα, υπάρχει και ένας τέταρτος χώρος πίσω από τον οπισθόδομο που λέγεται **οπισθόναος**.

Ως συνήθως ένας ναός έχει κίονες στις στενές πλευρές του. Αν έχει κίονες μόνο στη μια στενή πλευρά λέγεται **πρόστυλος**. Αν έχει κίονες και στις δύο στενές πλευρές ονομάζεται **αμφιπρόστυλος**. (Στο σχέδιο διακρίνονται οι κίονες, ως τελείες, στις στενές πλευρές στα σημεία 1 και 4.

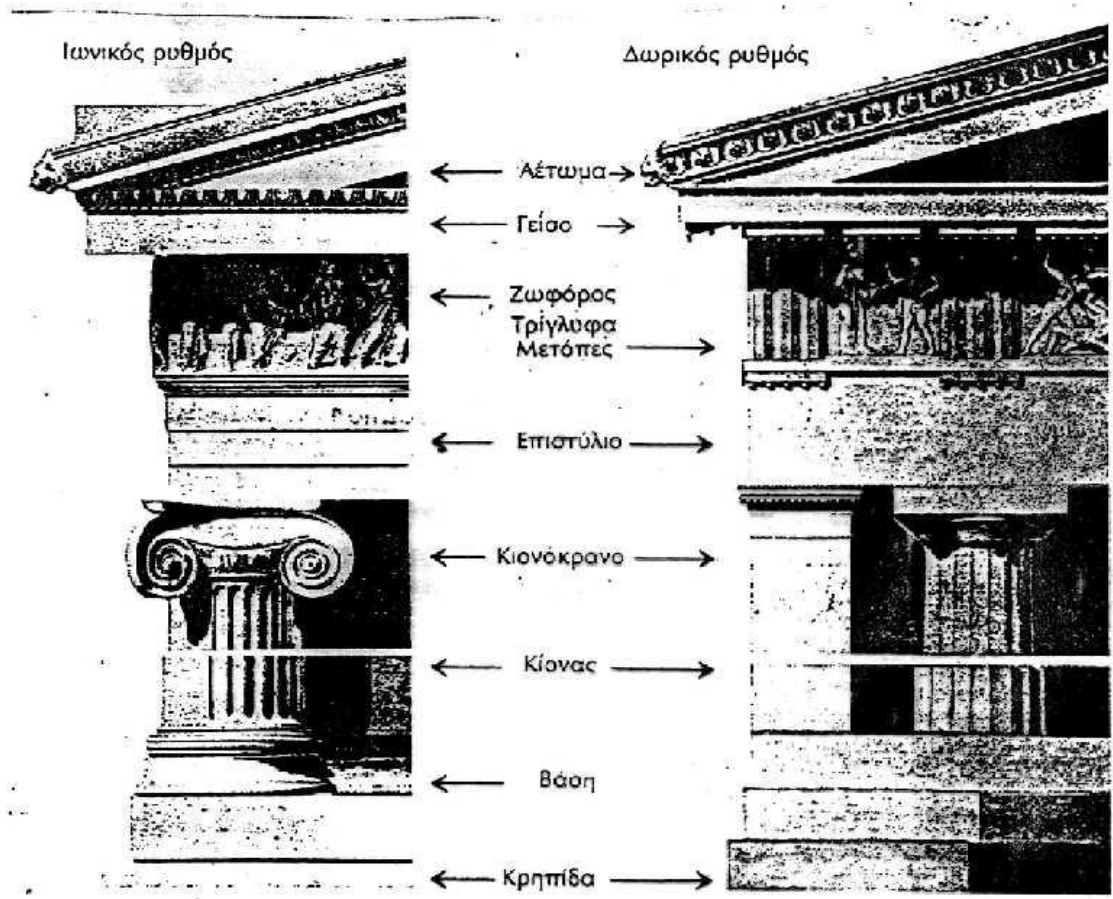
Σε πολλές περιπτώσεις γύρω - γύρω από το ναό υπάρχουν κίονες (κολόνες) που δημιουργούν το **πετρών ή περιστύλιο**. Όταν ο ναός περιβάλλεται από μια σειρά κίωνων, λέγεται **περίπτερος**. Όταν περιβάλλεται από δύο σειρές κίωνων λέγεται **δίπτερος**.

Σύμφωνα με όσα είπαμε παραπάνω ο Παρθενώνας είναι περίπτερος αμφιπρόστυλος ναός.

Δίπτερος ναός

Οι ναοί της αρχαϊκής περιόδου χτίζονται σε δυο ρυθμούς, το **δωρικό** (δωρικά κέντρα Πελοποννήσου) και τον **ιωνικό** (Αιγαίο και Μικρά Ασία). Διαφοροποιούνται κυρίως στους κίονες. Οι δωρικοί είναι πιο **βαρείς** και **αυστηροί**, οι ιωνικοί **κομψοί** και **πλούσιοι**

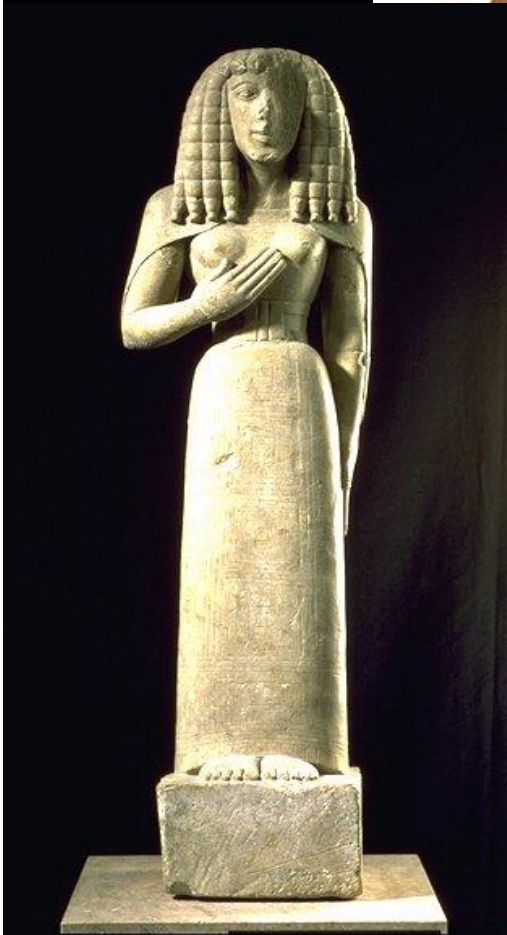

Αρχιτεκτονικά γλυπτά, Κιονόκρανα

2) Αγάλματα

- Ιδέες από Αιγυπτο
- Άφθονο μάρμαρο
- Πλούτος

_ Κούροι, κόρες, συμπουσιαστές, καθιστές μορφές, θείκες μορφές.

3) Κεραμική

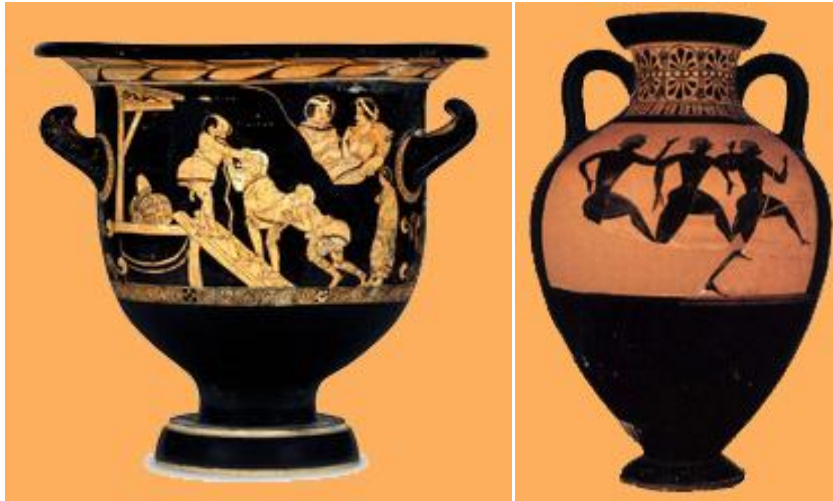
Διακόσμηση

- Φυτική
- Εικονιστική (καθημερινή ζωή- μυθολογία)

Τεχνική

-Μελανόμορφη

-Ερυθρόμορφη

Ερυθρόμορφος κωδωνόσχημος κρατήρας – Παναθηναϊκός μελανόμορφος
αμφορέας

4) Άλλες τέχνες

Μεταλλοτεχνία

Μικροτεχνία

Ειδώλια (πήλινα-χάλκινα)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ Ε΄: Η ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΣ (479-431 π.Χ.)

1. Η ΣΥΜΜΑΧΙΑ ΤΗΣ ΔΗΛΟΥ–Η ΣΥΜΜΑΧΙΑ ΟΡΓΑΝΟ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΪΚΗΣ ΗΓΕΜΟΝΙΑΣ.

A. Η οργάνωση της Συμμαχίας.

- ⚙️ Οι πόλεις του Αιγαίου φοβούμενες επιστροφή των Περσών αναζητούν στήριγμα και στρέφονται στη Σπάρτη.
- ⚙️ Μετά την άρνηση της Σπάρτης, συνάπτουν συμμαχία με την Αθήνα, με έδρα τη Δήλο (Συμμαχία της Δήλου–478π.Χ.) .
- ⚙️ Όργανο της συμμαχίας είναι το ετήσιο συνέδριο της Δήλου (μια ψήφος ανά πόλη).
- ⚙️ Κάθε πόλη συνεισφέρει πλοία και στρατό ή φόρους.
- ⚙️ Τα χρήματα που φυλάσσονται στη Δήλο τα διαχειρίζονται οι «Ελληνοταμίαι», δέκα Αθηναίοι. ⚙️
- ⚙️ Η Αθήνα είχε ηγετικό ρόλο, αλλά οι πόλεις διατηρούσαν την αυτονομία τους.

B. Ο Κίμωνας ενδυναμώνει τη Συμμαχία

- ◆ Ο Κίμωνας, ηγέτης του αριστοκρατικού κόμματος, από το 471 π.Χ. επιβάλλεται και εφαρμόζει το δικό του πολιτικό σχέδιο, που προέβλεπε:
  - Διεύρυνση της Συμμαχίας
  - Συνέχιση του πολέμου κατά των Περσών
  - Φιλικές σχέσεις με τη Σπάρτη
- ◆ Μετά τη νίκη εναντίον των Περσών στον ποταμό Ευρυμέδοντα (467 π.Χ.) η Συμμαχία κυριαρχεί στο Αιγαίο.
- ◆ Λόγω της αλαζονείας των Αθηναίων, εξεγείρονται πόλεις συμμαχικές και ο Κίμωνας καταπνίγει τις εξεγέρσεις με βία.

Γ. Η Συμμαχία όργανο της αθηναϊκής επέκτασης

Καταργείται η αυτονομία των πόλεων.

♠ Η Συμμαχία μετατρέπεται σε ηγεμονία των Αθηναίων με τις παρακάτω αποφάσεις του Περικλή (454 π.Χ.)

- Μεταφορά του ταμείου της συμμαχίας στην Ακρόπολη, στην Αθήνα

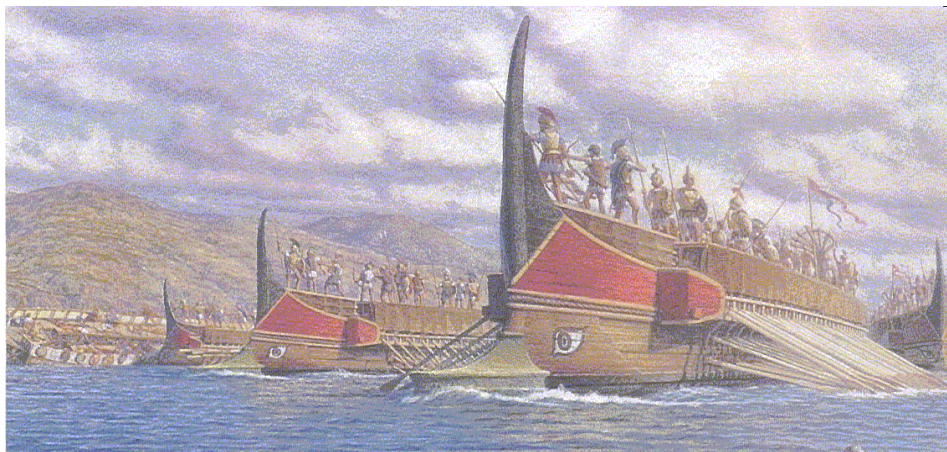
- Δεν συνέρχεται πια το συνέδριο.

- Οι αποφάσεις λαμβάνονται μόνο από την Αθήνα

- Ο φόρος της κάθε πόλης ορίζεται από την Εκκλησία του Δήμου

♠ Αθήνα και Πέρσες υπογράφουν την Καλλίειο ειρήνη (449 π.Χ.), με την οποία τερματίζονται επίσημα οι Περσικοί πόλεμοι. Όρος: η αναγνώριση από τους Πέρσες της αυτονομίας των Ελληνικών πόλεων.

♠ Παρά το τέλος των πολέμων, η Συμμαχία δε διαλύεται και οι Αθηναίοι είναι οι μόνοι που ωφελούνται από αυτό.

2. ΤΟ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ ΣΤΑΘΕΡΟΠΟΙΕΙΤΑΙ- Ο ΠΕΡΙΚΛΗΣ ΚΑΙ ΤΟ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΚΟ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑ

A. Η πίστη στο δημοκρατικό πολίτευμα.

😊 Μετά τους Περσικούς πολέμους το πολίτευμα της Αθήνας γίνεται πιο **δημοκρατικό**, τα πρόσωπα υποτάσσονται στη θέληση του συνόλου. Ο Μιλτιάδης και ο Θεμιστοκλής παθαίνουν και νέοι πολιτικοί, ο **Κίμων** και ο **Περικλής** είναι οι προικισμένοι υπηρέτες της κοινότητας.

😊 Ο Κίμων παρόλο που εξοστρακίζεται το 461 π.Χ. επιστρέφει στην Αθήνα όταν τον καλεί και θυσιάζει τη ζωή του οδηγώντας το στόλο της πατρίδας του κατά των Περσών στη Σαλαμίνα της Κύπρου το 449 π.Χ.

😊 Ο Περικλής δεν ξεφεύγει από τη δημοκρατική νομιμότητα παρόλο που συγκεντρώνει αρκετές εξουσίες στα χέρια του.

B. Το πολιτικό πρόγραμμα του Περικλή

😊 Όλοι οι πολίτες **ίσοι** απέναντι στο νόμο και άνετη ζωή για όλους

😊 **Μισθοφορία**: επίδομα για τους άπορους για να μπορούν να παρακολουθήσουν τις συνεδριάσεις της Εκκλησίας του Δήμου και να ασκούν τα πολιτικά τους δικαιώματα.

😊 Και οι **φτωχότεροι** μπορούν να καταλαμβάνουν πολιτειακά αξιώματα.

😊 Αναπτύσσονται θεσμοί κοινωνικής προστασίας και η πολιτεία πληρώνει το εισιτήριο των απόρων στο θέατρο (θεωρικά χρήματα)

Γίνονται μεγάλα δημόσια έργα, ώστε πολύς κόσμος να βρίσκει απασχόληση και να αλλάζει και η όψη της πόλης

Συνέπειες της ειρήνης του Καλλία για την Αθήνα

😊 Ειρήνη με τους Πέρσες

- ☺ Απόλυτη κυριαρχία στο Αιγαίο

- ☺ Εξομάλυνση σχέσεων με Σπάρτη (Τριακοντούταις Σπονδαί-446 π.Χ.)

- ☺ Η Αθήνα μπορεί να υλοποιήσει ένα υψηλό πολιτιστικό, καλλιτεχνικό και παιδευτικό όραμα

3. Η ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ ΤΟΥ ΠΟΛΙΤΕΥΜΑΤΟΣ. ΟΙ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΕΣ

α. Εκκλησία του Δήμου, Βουλή των Πεντακοσίων

☺ Το πολίτευμα της Αθήνας εξελίσσεται με την άνοδο του Εφιάλτη και του Περικλή στην εξουσία:

-Η λαϊκή συμμετοχή διευρύνεται

-Ο Δήμος ασκεί το σύνολο της εξουσίας

☺ Η Εκκλησία του Δήμου ήταν το κυρίαρχο σώμα. Μέλη της ήταν όλοι οι ελεύθεροι πολίτες της Αττικής (άντρες).

☺ Η Εκκλησία εκλέγει τα μέλη της Βουλής των Πεντακοσίων (ετήσια θητεία). Η Βουλή προετοιμάζει τα νομοσχέδια (προβουλεύματα) για να τα ψηφίσει η Εκκλησία

☺ Με τη μεταρρύθμιση του Εφιάλτη ο Άρειος Πάγος δεν έχει δικαίωμα να ελέγχει τη Βουλή.

β . Δέκα Στρατηγοί

☺ Οι εννέα άρχοντες χάνουν τις αρμοδιότητές τους, κληρώνονται και δεν εκλέγονται πια

☺ Ανώτατοι άρχοντες είναι πια οι **Δέκα Στρατηγοί**, με αρμοδιότητες:

-την εσωτερική ασφάλεια της πόλης

-το σχεδιασμό της εξωτερικής πολιτικής

-τη διοίκηση του στρατού και του στόλου

γ. Η Ηλιαία

☺ Ο Άρειος Πάγος δικάζει πια μόνο υποθέσεις φόνου εκ προμελέτης και εμπρησμού

☺ Οι υπόλοιπες υποθέσεις δικάζονται από την **Ηλιαία**, ένα πολυμελές **λαϊκό δικαστήριο**, που αποτελείται από 6000 δικαστές, που εκλέγονται από την Εκκλησία του Δήμου για ένα χρόνο.

☺ Χωρίζεται σε **δέκα τμήματα** και κάθε τμήμα

-έχει αρμοδιότητα σε διαφορετικό τομέα

-αντιπροσωπεύει μια από τις δέκα φυλές της Αθήνας.

δ . Οι λειτουργίες

Η Αθήνα χρειαζόταν χρήματα για τη συντήρηση του στόλου, την οργάνωση γιορτών, το ανέβασμα θεατρικών παραστάσεων, την αποστολή πρεσβειών σε πανελλήνιες γιορτές. Τα χρήματα αυτά τα συγκέντρωνε από τους ισχυρούς οικονομικά αθηναίους με τις **λειτουργίες**, έναν τρόπο φορολογίας. Οι κυριότερες λειτουργίες ήταν:

- Η **τριηραρχία** (συντήρηση ενός κρατικού πλοίου)

- η **χορηγία** (δαπάνη θεατρικής παράστασης)

- η **γυμνασιαρχία** (έξοδα αθλητών που συμμετείχαν σε αγώνες)

- η **εστίαση** (παράθεση δημοσίου γεύματος σε γιορτές ή αγώνες)

4. Η ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΤΗΣ ΑΘΗΝΑΪΚΗΣ ΚΟΙΝΩΝΙΑΣ– Η ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΗ ΖΩΗ

Κοινωνικές τάξεις στην αρχαία Αθήνα:

Α) Αθηναίοι πολίτες: από γονείς Αθηναίους, συμμετέχουν στην Εκκλησία του Δήμου, εκλέγονται σε αξιώματα, έχουν ίσα δικαιώματα.

Β) Μέτοικοι: Μετανάστες οικονομικοί, ασχολούνται με το εμπόριο, πληρώνουν ειδικό φόρο, το «μετοίκιον».

Γ) Δούλοι: Κυρίως αιχμάλωτοι πολέμου, αγορασμένοι από σκλαβοπάζαρη ή παιδιά δούλων. Εργάζονται ως υπηρέτες, ή σε κρατικές υπηρεσίες (δεσμοφύλακες, λογιστές, αστυνομικοί, εργάτες) ή ως παιδαγωγοί σε σπίτια πλουσίων αθηναίων. Τους φέρονται καλά σε γενικές γραμμές.

Ο ρόλος της γυναίκας

► Μένει στο σπίτι, δεν βγαίνει μόνη, συμμετέχει σε γιορτές. ► Δεν καταλαμβάνει αξιώματα παρά μόνο της ιέρειας. ► Δε συμμετέχει στο δημόσιο βίο. ► Ασχολείται με τις οικιακές εργασίες, επιβλέπει τους δούλους, καλλωπίζεται, υφαίνει και ανατρέφει τα παιδιά.

Ο άντρας

► Περνά τη μέρα έξω από το σπίτι, στα γυμναστήρια, τα δημόσια λουτρά, τα κουρεία και συζητά για διάφορα θέματα. ► Λαμβάνει μέρος στις συνεδριάσεις της Εκκλησίας του Δήμου. ► Οργανώνει συμπόσια στο σπίτι για τους φίλους του ή συμμετέχει σε συμπόσια όπου συζητούνται θέματα φιλοσοφίας, τέχνης κλπ.

Τα παιδιά

Τα κορίτσια μένουν στο σπίτι και μαθαίνουν τις οικιακές εργασίες ενώ τα αγόρια από τα επτά τους χρόνια στέλνονται σε ιδιωτικά σχολεία για να μορφωθούν.

Τροφή και ενδύματα

Τροφή λιτή, κυρίως λαχανικά, ελιές, παστά ψάρια και σπάνια κρέας.

Η ενδυμασία ήταν κομψή και απλή. Βασικό ένδυμα ήταν ο χιτώνας. Φορούσαν ακόμη ιμάτιο (πανωφόρι), ζώνη, σανδάλια και κοσμήματα.

5. Η ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΜΟΡΦΩΣΗΣ– Ο ΑΘΗΝΑΙΟΣ ΚΑΙ Η ΕΡΓΑΣΙΑ – Η ΑΘΗΝΑ ΓΙΟΡΤΑΖΕΙ

Η μόρφωση των παιδιών

Στόχοι της εκπαίδευσης: ♦ «Νους υγιής εν σώματι υγιεί».
♦ Ανάπτυξη καλού γούστου. ♦ Ευπρέπεια. ♦ Κοινωνικότητα.
♦ Οξυδερκής πολιτική σκέψη.

Δάσκαλοι: ☺ Παιδαγωγός. ☺ Γραμματιστής. ☺ Κιθαριστής.
☺ Παιδοτρίβης. ☺ Σοφιστές (ρητορική). ☺ Το πολιτιστικό κλίμα της Αθήνας («Ελλάδος παιδευσίς»-Θουκυδίδης)

Οι Αθηναίοι αγρότες

Μικρή ιδιοκτησία-πλειοψηφία του πληθυσμού-καλλιεργούν με βοήθεια δούλων. Περιορισμένη κτηνοτροφία

Εργαστήρια

Οι τεχνίτες ζουν κυρίως στην πόλη-ανοιχτά προς το δρόμο-ίδια μαγαζιά στην ίδια περιοχή.

Εμπόριο

Εισάγονται τρόφιμα και πρώτες ύλες για τις βιοτεχνίες. Εξάγονται υφάσματα, όπλα, δέρματα κατεργασμένα, αγγεία, έπιπλα κλπ.

Διανόηση

Καλλιτέχνες, διανοούμενοι, πολιτικοί δημιουργούν το «χρυσό αιώνα» της Αθήνας.

Οι γιορτές.

Τα **Παναθήναια** ήταν η μεγαλύτερη γιορτή, κάθε τέσσερα χρόνια προς τιμή της Αθηνάς

Τα **μεγάλα ή εν άστει Διονύσια** προς τιμή του Διονύσου (θέατρο)

Τα **Ανθεστήρια** προς τιμή του Διονύσου, όπου δοκιμάζαν το νέο κρασί.

Τα **Ελευσίνια**, προς τιμή της Δήμητρας και της Περσεφόνης, αρχές Οκτωβρίου.(Ελευσίνια μυστήρια)

ΚΕΦΑΛΑΙΟ ΣΤ΄

1. ΤΑ ΑΙΤΙΑ ΚΑΙ ΟΙ ΑΦΟΡΜΕΣ ΤΟΥ ΠΕΛΟΠΟΝΝΗΣΙΑΚΟΥ ΠΟΛΕΜΟΥ

Τα αίτια

- ▶ Η στροφή του ενδιαφέροντος της Αθήνας προς τη **Δύση** (Αδριατική-Ιόνιο) προκαλεί **αντίδραση της Κορίνθου**, η οποία είναι σύμμαχος της Σπάρτης, επειδή θεωρεί ότι απειλούνται τα οικονομικά της συμφέροντα.
- ▶ Η **πολιτειακή διαφορά** Αθήνας - Σπάρτης δημιουργεί αγεφύρωτο χάσμα μεταξύ τους
- ▶ Η αριστοκρατική Σπάρτη βλέπει με **καχυποψία** την αύξηση της δύναμης της δημοκρατικής Αθήνας.

Οι αφορμές

- ▶ Η ανάμιξη της Αθήνας στη διαμάχη Κέρκυρας-Κορίνθου για την **Επίδαμνο** οξύνει την αντιπαλότητα με Κόρινθο
- ▶ Οι Κορίνθιοι ωθούν σε αποστασία από την αθηναϊκή συμμαχία την **Ποτίδαια** (432 π.Χ.)
- ▶ Σε αντίποινα ο Περικλής απαγορεύει στα πλοία των **Μεγαρέων**, συμμάχων της Σπάρτης, να αγκυροβολούν σε λιμάνια της αθηναϊκής συμμαχίας και να διεξάγουν εμπόριο. Αυτό όμως παραβιάζει τις τριακοντούτεις σπονδές.

Σε συνέδριο στη Σπάρτη αποφασίζεται ο πόλεμος εναντίον της Αθήνας το 431 π.Χ.

Φάσεις του πολέμου

Ο πόλεμος κράτησε με διακοπές 27 χρόνια και χωρίζεται σε τρεις φάσεις:

- ◆ **Αρχιδάμιος** πόλεμος (431-421 π.Χ.)
- ◆ **Σικελική** εκστρατεία (415 π.Χ.-413 π.Χ.)
- ◆ **Δεκελεικός** πόλεμος (413-404 π.Χ.)

Το τέλος του πολέμου

Οι Αθηναίοι αναγκάζονται να συνθηκολογήσουν

Οι Κορίνθιοι και άλλοι σύμμαχοι ζητούν την ισοπέδωση της Αθήνας και τον εξανδραποδισμό των κατοίκων.

Οι Σπαρτιάτες απορρίπτουν την πρόταση, λόγω της μεγάλης προσφοράς της Αθήνας στους Περσικούς πολέμους και δέχονται την ειρήνη με επαίσχυντους όμως όρους για την Αθήνα.

Οι όροι της συνθήκης ειρήνης

- ♣ Οι Αθηναίοι πρέπει να παραδώσουν όλα τα πλοία τους εκτός από δώδεκα
- ♣ Να κατεδαφίσουν τα Μακρά τείχη και τα τείχη του Πειραιά
- ♣ Να δεχθούν την επιστροφή των πολιτικών εξοριστών.
- ♣ Να ακολουθούν τους Σπαρτιάτες στις εκστρατείες τους και να έχουν τους ίδιους φίλους και τους ίδιους εχθρούς.

Αποτελέσματα του πολέμου

Η Ελλάδα βγαίνει από τον πόλεμο τραυματισμένη

- Πόλεις έχουν ερειπωθεί
- Χιλιάδες νεκροί
- Κατάρρευση ηθικών αξιών
- Ανατροπή κοινωνικών δομών
- Η θρησκευτική πίστη αντικαθίσταται από την αμφισβήτηση
- Οι Πέρσες αναμειγνύονται πάλι στα ελληνικά πράγματα.

3. Η ΗΓΕΜΟΝΙΑ ΤΗΣ ΣΠΑΡΤΗΣ: ΜΙΑ ΚΥΡΙΑΡΧΙΑ ΣΕ ΑΜΦΙΣΒΗΤΗΣΗ

α. Ολιγαρχικές κυβερνήσεις

▶ Όταν οι Σπαρτιάτες κήρυξαν τον πόλεμο κατά της Αθήνας υποσχόντουσαν την απελευθέρωση των ελληνικών πόλεων από τον αθηναϊκό ζυγό

Μετά τη νίκη τους οι Σπαρτιάτες:

- ▶ Υποστήριξαν τα **ολιγαρχικά κόμματα**
- ▶ Τοποθέτησαν **φρουρά** στις πόλεις με επικεφαλής Σπαρτιάτη **αρμοστή** (διοικητή).
- ▶ Επέβαλαν **φόρους**.

β. Οι τριάκοντα τύραννοι

- ▶ Οι Σπαρτιάτες εγκαθιστούν στην Αθήνα σύστημα ολιγαρχικό με τριάντα τυράννων με επικεφαλής τον **Κριτία**
- ▶ Επιβάλλεται η βία και ο **θάνατος δημοκρατικών πολιτών**
- ▶ Το **καθεστώς ανατρέπεται** μετά από εξέγερση με την ηγεσία του **Θρασύβουλου** (403 π.Χ.)

γ. Η Κύρου Ανάβασις

- ▶ Ο **Κύρος**, σατράπης της Μικράς Ασίας, εκστρατεύει κατά του αδελφού του **Αρταξέρξη** για να πάρει το θρόνο της Περσίας.
- ▶ Στην επιχείρηση αυτή που τελείωσε με το θάνατο του Κύρου στο πλευρό του έλαβαν μέρος 13.000 Έλληνες μισθοφόροι. Ο ιστορικός **Ξενοφών**, που περιγράφει αυτή την εκστρατεία την ονομάζει «**Κύρου Ανάβαση**».

δ. Ο Αγησίλαος στην Ασία

- ▶ Μετά την αποτυχία της εκστρατείας του Κύρου, οι Πέρσες απαιτούν την υποταγή των ελληνικών πόλεων της Ιωνίας

- ▶ Η Σπάρτη στέλνει βοήθεια με το βασιλιά **Αγησίλαο** (395 π.Χ.)
- ▶ Για αντιπερισπασμό οι **Πέρσες ενισχύουν χρηματικά τους αντιπάλους της Σπάρτης** στην Ελλάδα (Θηβαίους, Αργείους, Αθηναίους, Κορινθίους), οι οποίοι συνασπίζονται εναντίον της.
- ▶ Η Σπάρτη **ανακαλεί** τον Αγησίλαο.

ε. Βοιωτικός–Κορινθιακός πόλεμος

- ▶ Ο Αγησίλαος νικά στην **Κορώνεια** (394 π.Χ.) το στρατό του συνασπισμού.
- ▶ Οι Σπαρτιάτες διατηρούν την ηγεμονία τους στην ηπειρωτική Ελλάδα, αλλά τη χάνουν στη νησιωτική Ελλάδα και στις Μικρασιατικές ακτές.
- ▶ Ο Αθηναίος στρατηγός **Κόνων**, με περσικά χρήματα **ναυπηγεί** νέο αθηναϊκό **στόλο** και συντρίβει το στόλο των Σπαρτιατών στην **Κνίδο** (394 π.Χ.).
- ▶ Επίσης με Περσικά χρήματα **ανοικοδομεί τα τείχη** των Αθηνών.
- ▶ Οι πολεμικές επιχειρήσεις μεταξύ των ελληνικών πόλεων συνεχίσθηκαν ως το 394 π.Χ.

στ. Ανταλκίδειος ειρήνη

- ▶ Ο Σπαρτιάτης **Ανταλκίδας** πείθει τον Πέρση βασιλιά να προτείνει στην Ελλάδα ένα **σχέδιο ειρήνης** (386 π. Χ.).
- ▶ Η αποδοχή εκ μέρους των πόλεων θέτει τους Πέρσες σε ρόλο **διαιτητή**.

ζ. Η Β' Αθηναϊκή Συμμαχία

- ▶ Το 378 π. Χ. ιδρύεται η **Β' Αθηναϊκή Συμμαχία** με συμμετοχή πολλών ναυτικών και νησιωτικών πόλεων.

4. Η κυριαρχία της Θήβας στην Ελλάδα

α. Η κατάσταση στη Θήβα

† Η Θήβα, σύμμαχος της Σπάρτης στον Πελοποννησιακό πόλεμο, συμμετέχει στη συνέχεια σε αντισπαρτιατικούς συνασπισμούς

† Στο πρώτο μισό του 4^{ου} αιώνα κυριαρχούν οι δημοκρατικοί με ηγέτες τον Πελοπίδα και τον Επαμεινώνδα και η Θήβα γίνεται μεγάλη δύναμη

β. Πελοπίδας - Επαμεινώνδας

† Το 382 π.Χ. η Σπάρτη επιβάλλει ολιγαρχία στη Θήβα, ανατρέποντας τους δημοκρατικούς

† Το 379 π.Χ. οι Θηβαίοι δημοκρατικοί με τον Πελοπίδα επαναφέρουν τη δημοκρατία.

† Ο Πελοπίδας δημιουργεί αξιόλογο στρατό με βασική μονάδα τον Ιερό Λόχο.

† Με τον Πελοπίδα συνεργάζεται ο στρατηγός Επαμεινώνδας.

γ. Η μάχη στα Λεύκτρα

† Με τη χρήση της Λοξής φάλαγγας το 371 π.Χ. στα Λεύκτρα της Βοιωτίας, ο Επαμεινώνδας κατατροπώνει το σπαρτιατικό στρατό.

δ. Η μάχη στη Μαντίνεια

† Μετά τη μάχη στα Λεύκτρα οι Θηβαίοι στρέφονται προς την Πελοπόννησο και τη Θεσσαλία.

† Στην Πελοπόννησο ο Επαμεινώνδας ιδρύει τη **Μεγαλόπολη** (370 π.Χ.)

† Σε μάχη στη Θεσσαλία σκοτώνεται ο Πελοπίδας

Σε εκστρατεία το 362

† Οι Θηβαίοι απειλούν τη Σπάρτη. Μετά τη νίκη τους στη **Μαντίνεια** και το θάνατο σε αυτή του Επαμεινώνδα

† Οι Θηβαίοι εγκαταλείπουν την Πελοπόννησο

† Η Θήβα γίνεται δευτερεύουσα δύναμη

† Πλέον καμία πόλη δεν μπορεί να αναλάβει ηγεμονία και επέρχεται παρακμή.